

چهل و پنجمین

کنفرانس فدراسیون بین‌المللی اطلاع‌رسانی و

دکومانتاسیون (فید)^۱

(۱۹۹۰)

کوبا - هاورانا

نوشته گیتی آرین^۲

تاریخچه، اهداف و برنامه‌های فید^۱ شگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
فدراسیون بین‌المللی اطلاع‌رسانی و دکومانتاسیون سازمانی است غیرانتفاعی و
غیردولتی که در سال ۱۸۹۵ در شهر بروکسل (بلژیک) به عنوان مؤسسه بین‌المللی
کتابشناسی تأسیس شد. در سال ۱۹۲۴ به یک فدراسیون تبدیل گردید و در سال
۱۹۳۸ نام فدراسیون بین‌المللی دکومانتاسیون را بر خود نهاد. پس از انقلاب عظیم
ارتباطات و اطلاعات در دو دهه گذشته نام خود را به صورت فدراسیون بین‌المللی
اطلاع‌رسانی و دکومانتاسیون تغییر داد. این فدراسیون در نتیجه کار بر روی
رده‌بندی نظام دهدهی جهانی^۳ به وجود آمد و در حال حاضر به عنوان مرکزی

---

1. Federation Internationale du Information et Documentation (FID)

۲. عضو هیأت علمی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

3. Universal Decimal Classification (UDC)

حرفه‌ای و غیرسیاسی برای تبادل نظرها و تجربیات بین مؤسسات و افراد و هماهنگ کننده فعالیت آنها در زمینه اطلاع رسانی و دکومانتاسیون عمل می کند.

هدفهای فدراسیون عبارتند از:

۱. برقراری ارتباط و گردشگر آوردن کتابداران و سازمانهای کتابداری و اطلاع رسانی کشورهای مختلف برای رفع مشکلات آنها در زمینه دکومانتاسیون و ایجاد هماهنگی در فعالیت آنها.

۲. بهبود جنبه‌های عملی و نظری دکومانتاسیون در کلیه ابعاد جهت ایجاد شبکه دکومانتاسیون.

۳. تهیه دستورالعملهایی برای کارکرد سازمانهای عضو.

۴. بهبود وضع مبادله اطلاعات بین سازمانهای عضو.

۵. تشکیل کنفرانسهای مربوط به دکومانتاسیون.

۶. همکاری با سازمانهایی که در زمینه اطلاع رسانی و دکومانتاسیون فعالیت دارند.

۷. تهیه و تدوین، توزیع و فروش نشریات و کتابهای مربوط به دکومانتاسیون.

۸. تدوین خط مشی و حل مسائل و مشکلات حقوقی سازمانها برای دستیابی به هدفهای فوق الذکر.

در حال حاضر این فدراسیون بطور جدی روی نظام رده بندی جهانی کار می کند، همچنین به جهت به کارگیری وسایل ماشینی در زمینه گسترش علم اطلاع رسانی در این مورد نیز تحقیق می نماید.

جهت نیل به اهداف ذکر شده، این فدراسیون هر دو سال یکبار گرد همایی در یکی از کشورهای عضو برگزار می کند تا علاقه مندان، متخصصین و دست اندرکاران علم اطلاع رسانی و دکومانتاسیون فارغ از مسائل سیاسی دنیا به تبادل نظر و کسب تجربیات جدید پردازند.

هم اینک بیش از نود کشور جهان از جمله کشور ایران عضو این فدراسیون هستند. ایران از سال ۱۳۶۸ به عضویت این فدراسیون درآمد.

فید برای پیشبرد هدفهای خود که هزینه زیادی را در بر می گیرد از کمکهای مالی کشورهای عضو و سازمانهایی نظیر یونسکو برخوردار است.

کنفرانس و کنگره سال ۱۹۹۰ فید

پیش از اینکه به چگونگی برگزاری کنفرانس امسال پردازم، مختصری درباره کشور میزبان می نویسم به این امید که برای خوانندگان این گزارش جالب باشد.

جمهوری کوبا که به مروارید دریای کارائیب معروف است، مجمع الجزایری است که از یک جزیره اصلی و ۱۶۰۰ جزیره کوچک که اغلب غیر مسکونی هستند تشکیل شده و در مدخل خلیج مکزیک در قاره آمریکا قرار گرفته است. کوبا جزیره ای است باریک و دراز با مساحتی برابر ۱۱۰،۹۲۲ کیلومتر مربع که از نظر وسعت نود و پنجمین کشور جهان است و از نظر کشوری به چهارده استان تقسیم شده است. کوبا از سال ۱۵۱۱ تا سال ۱۸۹۸ مستعمره کشور اسپانیا بود، پس از آن مورد هجوم آمریکا قرار گرفت و سالها آمریکا در اداره کوبا دخالت داشت.

در حال حاضر کوبا کشوری مستقل است و شیوه حکومت آن جمهوری سوسیالیستی می باشد. پایتخت آن شهر هاوانا در سال ۱۵۱۵ بنا نهاده شده و از دو قسمت جدید و قدیم تشکیل شده است. قسمت قدیمی شهر که هاوانای مستعمراتی نیز خوانده می شود به وسیله دیواری احاطه شده بود که هنوز بقایای آن بجا مانده است. شیوه معماری این قسمت از شهر زیبا، دارای ساختمانهای عظیم قدیمی و خیابانهای باریک به سبک اسپانیولی است. آب و هوای این کشور گرم و مرطوب است. طبیعت کوبا بسیار زیبا و پوشیده از ۸۰۰۰ گونه گیاه بومی می باشد. اقتصاد کوبا بر پایه تولید نیشکر و شکر، صید ماهی، معادن و توتون است. فرهنگ کوبا آمیزه ای است از فرهنگهای اسپانیایی و آفریقایی.

جمعیت کوبا ده میلیون و نیم نفر می باشد. نژاد مردم کوبا ۷۳٪ سفید پوست و بقیه دورگه سفید و سیاه، سرخ و سفید و سیاه پوست هستند. زبان رسمی مردم کوبا اسپانیولی و واحد پول کشور پزو است، البته اتباع خارجی و توریستها موظف هستند که مخارج خود را به دلار آمریکا پردازند.

چهل و پنجمین کنفرانس و کنگره فید از تاریخ ۱۳ لغایت ۲۲ ماه سپتامبر ۱۹۹۰ برابر با ۲۲ شهریور ماه لغایت ۳ مهرماه ۱۳۶۹ در شهر هاوانا برگزار شد. کنفرانس امسال با شرکت بیش از ۷۵۰ نفر تشکیل شد. تعداد زیادی از شرکت کنندگان متخصصین علوم اطلاع رسانی و کتابداران کشورهای جهان سوم

نظامی باشد ناشی از فقر اطلاعاتی کشورهای عقب مانده است. به این معنی که در کشورهای پیشرفته دنیا میزان تولید، سازماندهی و کاربرد اطلاعات بیش از کشورهای در حال رشد است. در حال حاضر هیچ کشور توسعه یافته‌ای وجود ندارد که مسئله تولید، سازماندهی و اشاعه اطلاعات علمی، اقتصادی، اجتماعی و فنی خود را حل نکرده باشد. زیرا توسعه و اطلاعات لازم و ملزوم یکدیگرند. اطلاعات در نهادهای پژوهشی، آموزشی، علمی و فنی، در منابع اطلاعاتی (مثل کتابخانه، آرشیو، مرکز اسناد) به صورتهای ظاهری مختلف (نظیر کتاب، نشریات، آمار و وسایل ماشینی) ذخیره و سپس توزیع می‌شوند تا برای مقاصد مختلف از جمله برنامه‌ریزی و توسعه، تصمیم‌گیری، آموزش، پژوهش و کلیه جنبه‌های اجتماعی و علمی و اقتصادی که در بهبود وضع زندگی بشر مؤثر است به کار آید.

با این مقدمه می‌توان چنین نتیجه گرفت که کشورهای در حال توسعه باید با از میان برداشتن کمبودهای اطلاعاتی، ایجاد برنامه‌های اطلاعاتی و برنامه‌ریزی صحیح در این راه قدم بردارند و با به کار گماردن مدیران وارد و معتقد به اهمیت اطلاعات در پیشبرد اهداف مختلف، به پیشرفت مورد نظر خود برسند. امروزه علم اطلاع‌رسانی بشر را از آنچه در جهان اتفاق می‌افتد و از نتیجه تحقیقات در نقاط مختلف دنیا آگاه می‌سازد، دستیابی سریع به اسناد و مدارک مورد نیاز را فراهم می‌آورد، از دوباره کاریها و کج رویها می‌کاهد، و هزینه تحقیقات و پژوهشها را کمتر می‌کند. با توجه به آنچه گفته شد موضوع بسیاری از سخنرانیهای ایراد شده در کنفرانس روشن می‌شود. سخنرانان مختلف متذکر می‌شدند که استفاده از علم اطلاع‌رسانی جوامع را بر آن داشته تا هر چه سریعتر با ماشینها و ابزارهای که بشر را قادر به دریافت و اشاعه اطلاعات می‌کند آشنا شوند و به کارگیری ابزارهایی نظیر کامپیوتر و حتی ماهواره در مراکز مختلف اطلاعاتی روزافزون گردد. تهیه کنندگان این نوع وسایل با چنان سرعتی در این راه پیش می‌روند که آموزش و یادگیری و تهیه آخرین دست‌آوردهای ابزار اطلاع‌رسانی خود نیاز به تأمین هزینه و تربیت نیروی انسانی با سرعت و استمرار دارد. در دنیای اطلاع‌رسانی به جای کتابدار، آرشیویست و متخصص اسناد و مدارک، مدیر منابع اطلاعاتی، مشاوره اطلاعاتی و متخصص سیستمهای اطلاع‌رسانی لازم است و این وظیفه نهادهای آموزشی است که هر چه سریعتر طریقه استفاده از ابزار جدید را به دانش‌آموزان و دانشجویان

بیاموزند. اغلب سخنرانان با توجه به آنچه ذکر شد یاد آور می‌شدند که نباید فقط به صرف داشتن وسایل ماشینی بودجه‌ای را به هدر داد مگر آنکه نیروی لازم برای کار کردن با آن ابزار، و برنامه‌ریزان متبحر داشته باشیم و اضافه می‌کردند که فقط علاقه به استفاده از تکنولوژی اطلاعاتی بدون برنامه‌ریزی صحیح و تربیت نیروی کار آمد ما را به جامعه اطلاعاتی پیشرفته نزدیک نمی‌کند. به طور کلی باید در نظر گرفت آیا حجم اطلاعات موجود در هر جامعه آنقدر زیاد هست که نیاز میرم و فوری به تهیه دستگاههای کسب و پخش اطلاعات داشته باشیم و آیا در جامعه‌ای زندگی می‌کنیم که از اطلاعات موجود در دنیا در زمینه‌های گوناگون استفاده نماییم، یا اینکه از این ابزار گران‌قیمت به عنوان دکور استفاده خواهیم کرد.

البته هیچ‌یک از سخنرانان منکر این قضیه نبودند که با تحولاتی که در نیمه دوم قرن بیستم با پیشرفت سریع علوم و تکنولوژی در کشورهای صنعتی آغاز شده و رفته رفته گسترش یافته است و همه ابعاد زندگی بشر را به نوعی تحت تأثیر قرار داده، دیر یا زود کلیه کشورهای جهان به اهمیت عامل اطلاعات در ایجاد تحولات پی خواهند برد و ناگزیر از استفاده از اطلاعات، ذخیره و توزیع آن خواهند شد. سخنرانان معتقد بودند هر کتابخانه‌ای باید در اطلاعات موجود در کتابخانه‌های دیگر سهم باشد و بهترین راه را استفاده از تکنولوژی اطلاعاتی می‌دانستند و پیش‌بینی می‌کردند که در آینده‌ای نه چندان دور آن دسته از اشخاصی که در مراکز اطلاعاتی کار می‌کنند ولی از به کارگیری ابزار اطلاع‌رسانی جدید اکراه دارند چاره‌ای جز کناره‌گیری از کار نخواهند داشت. یکی از سخنران عقیده داشت در آینده استفاده از ابزار اطلاعاتی نظیر استفاده از تلفن در زمان حال خواهد بود که تقریباً همه مردم از آن به سادگی و بدون تشریفات استفاده می‌کنند.

چندین سخنران نیز از وضع موجود اطلاع‌رسانی و تاریخچه این علم در کشورشان سخن گفتند. مثلاً آقای ری‌مات^۶ سخنران کوبایی، تاریخ این علم را در کشورش از دوره تهیه کتابشناسی شخصی با روش دستی تا تهیه آنها به وسیله کامپیوتر بیان کرد.

به طور کلی می‌توان گفت نتیجه سخنرانیها و بحثها این بود که تولید، ذخیره،

توزیع و دریافت اطلاعات همراه با برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح، کشورها را به سوی پیشرفت سوق خواهد داد.

بازدیدها

کمیته برگزارکننده کنفرانس ترتیب بازدید از مراکز مختلف اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌ها را داده بود. متأسفانه برای بازدید فقط یک روز در نظر گرفته شده بود. بنابر این شرکت کنندگان تنها می‌توانستند از یکی از مراکز دیدن نمایند. طبعاً انتخاب من کتابخانه ملی کوبا بود که به نام «کتابخانه ملی خوزه مارتی» خوانده می‌شود.

کتابخانه ملی خوزه مارتی در سال ۱۹۰۱ با مجموعه‌ای که رئیس وقت کتابخانه به آن هدیه کرده بود، یعنی ۳۱۵۱ جلد کتاب کار خود را آغاز کرد. وظیفه اصلی کتابخانه نیز حفظ و نگهداری میراث فرهنگی کوبا در نظر گرفته شد. در سال ۱۹۵۸ برای تجدید بنای کتابخانه و تأمین هزینه ساخت آن با اضافه کردن نیم سنت بر مالیات شکر ساختمانی عظیم بنا نهاده شد که محل آن مقابل میدان انقلاب شهر هاوانا است. در قسمت جلو، ساختمانی سه طبقه قرار دارد و ساختمان سیزده طبقه‌ای که مخزن کتابها است پشت آن بنا نهاده شده است. در حال حاضر مجموعه کتابخانه شامل دو میلیون کتاب، بروشور، نشریه ادواری، نسخه خطی، نقشه، اطلس، صفحه، نوار کاست، پوستر، اسلاید و عکس است.

کتابخانه خوزه مارتی هم به عنوان کتابخانه ملی هم به عنوان کتابخانه عمومی به مراجعین سرویس می‌دهد. ساعت کار کتابخانه در طول هفته از ساعت هشت صبح تا دو بعد از ظهر کتابخانه به مراجعین سرویس می‌دهد. بطور متوسط هر روز ۱۰۰۰ نفر به کتابخانه مراجعه می‌کنند.

روز بازدید نمایشگاهی در سالن ورودی کتابخانه برپا بود که قدیمی‌ترین کتابهای چاپی و کتابهای کمیاب کوبا مربوط به قرون ۱۶ و ۱۷ میلادی را به نمایش گذاشته بودند.

تعداد کارمندان کتابخانه ۳۵۰ نفر است که ۳۴ تن از آنها در بخش فهرست‌نویسی و رده‌بندی کار می‌کنند.

کتابخانه عمومی خوزه مارتی در یکی از سالنهای کتابخانه ملی واقع شده است

که عضو می‌پذیرد و چون از هر کتابی که به کتابخانه می‌رسد یک نسخه برای این قسمت فرستاده می‌شود، مراجعین این قسمت به مخزن بسته کتابخانه ملی کاری ندارند. روش رده‌بندی کتابخانه عمومی نظام دهمی دیویی است. هر عضو می‌تواند هر بار یک کتاب به امانت بگیرد و آن را پانزده روز نزد خود نگاه دارد. در این قسمت از کتابخانه هفته‌ای یک بار جلسه بحث و گفتگو درباره موضوعات مختلف مثل شعر و غیره تشکیل می‌شود.

بخش کودکان و نوجوانان نیز در سالی جداگانه است و دارای سالن نمایش فیلم می‌باشد. مراجعین این بخش را کودکان ۴ ساله تا دانش‌آموزان کلاس ۹ دبیرستان تشکیل می‌دهند. در این قسمت برنامه کتاب درمانی وجود دارد، همچنین والدین می‌توانند برای حل مشکلات خود با فرزندانشان و تبادل نظر و کسب راهنمایی به این قسمت از کتابخانه مراجعه و از متخصصین فن یاری جویند. هفته‌ای یک بار برنامه قصه‌خوانی مخصوص بچه‌ها برگزار است. مجموعه کودکان و نوجوانان شامل ۷۰۰۰ جلد کتاب است که به روش دیویی رده‌بندی شده‌اند. مجموعه کتابهای مخصوص نوجوانان چند زبانه و مجموعه کودکان بیشتر به زبان اسپانیولی است.

در آمفی‌تئاتر کتابخانه هفته‌ای یکبار کنسرت داده می‌شود، ولی تقریباً هر روز برنامه‌هایی نظیر بحث درباره کتاب، آموزش و پرورش، رویدادهای اجتماعی و غیره دایر است. شرکت در این جلسات آزاد و مجانی است.

کتابخانه دارای سالنهای متعدد دیگری از جمله سالنهای عمومی (شامل سالن مجلات، سالن هنر و موسیقی، سالن کوبا) است.

از انتشارات مهم کتابخانه حوزه مارتی می‌توان از کتابشناسی ملی کوبا و فهرست نشریات ادواری نام برد.

رئیس فعلی کتابخانه خانم مارتا تری^۹ است که ما نمایندگان کتابخانه ملی ایران^۹ موفق شدیم به غیر از روز بازدید دو بار بطور خصوصی با ایشان ملاقات کنیم

8. Martha Terry

۹. از کتابخانه ملی ایران خانم گیتی آرین و خانم میرالسادات مولوی شیرازی در این کنگره شرکت داشتند. - ف.

و درباره نحوه کار و فعالیت کتابخانه ملی کوبا؛ همچنین در باره فعالیتهای کتابخانه ملی ایران و وضع فعلی علم کتابداری در دو کشور ایران و کوبا گفتگو نماییم. علاوه بر بازدیدها، کوشش شده بود تا با برگزاری برنامه‌های جنبی نمایندگان شرکت کننده را بیشتر با یکدیگر آشنا نمایند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی